

İDEAL GÜÇ AVRUPA: AVRUPA BİRLİĞİ-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEN BİR ÇÖZÜMLEME

E. Münevver CEBECİ*

Öz

Bu makalenin amacı, Avrupa Birliği (AB) uygulayıcıları (pratisyenleri) ve Avrupa çalışmaları tarafından sürekli olarak üretilen ve yeniden üretilen “ideal güç Avrupa” meta-anlatısını Türkiye örneği üzerinden çözümlemektir. Öne sürülen ana argüman, AB uygulayıcılarının ve araştırmacılarının Birlik ile ilgili olarak inşa etmiş/etmekte olduğu “ideal güç Avrupa” meta-anlatısının, Birliğin dış eylemleri genelinde ve Türkiye ile ilişkileri özelinde geliştirdiği pratikleri meşrulaştırdığıdır. Makale AB dış politikası ve hakkında oluşmuş olan akademik yazının post-yapısalcı bir eleştirisini yapmakta, bunu yaparken örneklerini AB-Türkiye ilişkilerinden seçmektedir. Dolayısı ile bu, bir kavramsal yaklaşımın belirli bir örneğe uygulanmasından çok, bir kavramsal yaklaşımın örneklerle ilerletilmesine yönelik olarak yazılmış bir makedir.

Anahtar Kelimeler: *İdeal Güç Avrupa, post-yapısalcılık, AB-Türkiye ilişkileri, kimlik, Avrupa Dış Politikası*

IDEAL POWER EUROPE: A DECONSTRUCTION THROUGH EUROPEAN UNION-TURKEY RELATIONS

Abstract

This article aims at deconstructing the ideal power Europe meta-narrative produced and reproduced by European Union (EU) practitioners and European Studies Researchers through the case of Turkey. Its major argument is that the “ideal power Europe” meta-narrative that the EU practitioners and researchers have been constructing legitimize the EU’s practice in its external action in general and in its relations with Turkey in particular. The article offers a post-structuralist

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Avrupa Birliği Enstitüsü, AB Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, e-posta: munevercebeci@marmara.edu.tr

critique of European foreign policy and the academic literature on it; selecting its examples from EU-Turkey relations. Thus, this is an article which furthers its conceptual approach through several examples, rather than one which applies a conceptual framework to a specific case.

Keywords: *Ideal power Europe, post-structuralism, EU-Turkey relations, identity, European Foreign Policy*

Giriş

Avrupa Birliği (AB), kuruluşu ve yapısı itibarı ile pek çok araştırmacının anlamaya ve anlamlandırmaya çalıştığı bir siyasi sistemdir.¹ Avrupa Çalışmaları araştırmacıları, ulus-üstü özellikleri, yıllarca süren savaşlardan çıkmış Avrupa güçleri arasındaki ilişkileri başarılı bir barışçıl bütünleşme sürecine evirmesi, yakın zamanda ortaya çıkan Avro krizine kadar ve hatta sonrasında da örnek gösterilen bir refah alanı yaratmış olması gibi pek çok sebebi art arda sıralayarak AB'nin bilinen diğer siyasi sistemlerden nasıl farklı olduğunu anlatmaktadır. AB'yi anlamaya çalışırken öne sürülen tüm bu tanımlamaların kendilerine göre bir geçerliliği vardır. Bu çalışmanın amacı bu tanımların geçerliliğini sorgulamak değil, ikinci bir okumasını yaparak AB için altını çizdikleri “farklılık”ın ideal Avrupa kimliğini yeniden üretmede ve AB dış politikasında ve özellikle Birliğin Türkiye ile ilişkilerinde meşrulaştırmada nasıl rol oynadığını gözler önüne sermektir. Bu bağlamda, makalede AB dış politikası ve ilgili akademik yazının post-yapısalcı bir eleştirisi yapılmaktadır. Makalenin örnekleri ise AB- Türkiye ilişkilerinden seçilmiştir. Makalenin ana argümanı, AB siyasi elitleri ve bürokratlarının (Avrokratlarının) - yani, politika yapıcı ve uygulayıcılarının - ve Avrupa Çalışmaları araştırmacılarının Birlik ile ilgili olarak inşa ettikleri “ideal güç Avrupa” meta-anlatısının, Birliğin dış eylemleri genelinde ve Türkiye ile ilişkileri özelinde geliştirdiği pratikleri meşrulaştırdığıdır. Burada AB pratiklerinden kasıt, sadece politika pratikleri değil aynı zamanda ve özellikle söylemlerdir. Post-yapısalcı yaklaşım, pratikler ile söylemi birbirinden ayırmamakta, tam tersine söylemin pratiğin kendisi olduğunu vurgulamaktadır.²

“ ‘İdeal güç Avrupa’ meta-anlatısı” (Cebeci, 2012) yaklaşımı, AB'nin “dünya siyasetinde pozitif bir kuvvet” (Diez, 2005: 613) olarak temsil edilmesini sorunsallaştırmakta ve bu bağlamda Birliğin dış politikasında yönetimsellik pratiklerini nasıl meşrulaştırdığını açığa çıkarmaya çalışmaktadır. Bu yaklaşıma göre, AB'nin sürekli olarak “normatif”, “sivil”, “barışçıl”, “medenileştirici” gibi olumlu sıfatlarla tanımlanması onu kaçınılmaz olarak diğer uluslararası aktörlere göre üstün bir konuma sokmakta ve bu konumdan aldığı güçle başka ülkeler ve toplumlar için “normal”, “doğru” ve “en iyisi”nin ne olduğunu belirlemesine imkân

¹ AB'nin David Easton'un siyasi sistem teorisi üzerinden bir açıklaması için bkz. Canbolat (1998 ve 2014).

² Örneğin, bkz. Hansen (2006)

vermektedir. Bu da başlı başına bir sorundur; çünkü bu olumlu söylemler, bir şekilde ve belki de kaçınılmaz olarak, AB'nin - çoğu zaman üye ülkelerinin çıkarlarını sürdüren - politikalarını meşrulaştıran birer pratik haline gelmektedir.

Bu makale, yapısı gereği, Türkiye'nin politikaları üzerine bir makale değildir. Makalenin tek bir amacı vardır: AB ile ilgili olarak üretilen ve tekrar üretilen "ideal güç Avrupa" meta-anlatısını Türkiye örneği üzerinden çözümlemek. Dolayısıyla seçilen örnekler Türkiye ve Türkiye-AB ilişkileri ile ilgilidir. Ancak, savunulan argüman gereği, bu örneklemelerde Türkiye'nin değil, AB'nin/Avrupalıların tavrı sorunsallaştırılmaktadır. Bu da metin genelinde AB yönetimselliği eleştirilirken Türkiye konusunda bir eleştiri getirilmediği hissini doğurabilir. Elbette ilişkilerde Türkiye'nin söylem ve pratiklerinin sorunsallaştırılması da oldukça ilginç bir araştırma konusu oluşturabilir. Fakat bu tartışma bu makalenin sınırlarını aşmaktadır.

Öte yandan, burada amaç AB'yi Türkiye konusunda yaptıkları ya da yapmadıkları için suçlamak da değildir. Bu makale sadece post-yapısalcı ve Foucauldien bir anlayışla, AB'nin/Avrupalıların Türkiye söylem ve pratikleri üzerinden "ideal güç Avrupa" meta-anlatısının bir ikinci okumasını ve yer değiştirmesini (*displacement*) yapma çabasıdır. Burada önemle altı çizilmesi gereken, makalenin AB'yi monolitik (tekil/yekpare) bir yapı olarak ele almamasıdır.³ Ancak, buradaki Avrupa ve Avrupalı tanımı, analitik fayda açısından, AB ve üye ülkeleri ve onların temsilcileri olarak ele alınmaktadır.

"İdeal güç Avrupa" meta-anlatısı" yaklaşımı post-yapısalcı bir yaklaşımdır ve söylem ile pratiğin birbirinden ayıramayacağı - söylemin aslında pratik olduğu - varsayımını benimsemektedir. Buradan yola çıkarak AB'nin ideal bir güç olarak nasıl inşa edildiği üç epistemolojik pratik üzerinden açıklanmaktadır: "post-egemen/post-modern Avrupa" temsili, "Avrupa modeli" temsili ve "Normatif güç Avrupa" temsili. Bu makale de aynı modellemeyi kullanarak bu üç söylemsel pratiği, Türkiye örnekleri üzerinden irdelemektedir. Makale öncelikle dış politika-kimlik bağlantısını kurmakta, sonra bu üç söylemsel pratiği ayrı başlıklar altında irdelemektedir. Son bölümde ise, ideal güç Avrupa meta-anlatısının Türkiye örneği üzerinden ikinci bir okuması yapılmaktadır. Makalenin vardığı sonuç, AB'nin Türkiye ile ilgili politikalarının ve AB politika yapıcıları/uygulayıcıları ile Avrupa araştırmacıları tarafından bu konuda kullanılan söylemlerin "ideal güç Avrupa" meta-anlatısına katkıda bulunduğu ve onu yeniden ürettiğidir.

Dış Politika ve Kimlik

Dış politika, her şeyden önce ve özellikle bir "dış" ve "iç" yaratma pratiğidir (Campbell, 1998). Dolayısı ile sınırların çizilmesi ve bu sınırların tekrar tekrar pekiştirilmesi/yeniden üretilmesi ile ilgilidir. O sınırlar ki, "öz"ü "öteki"nden ayırır.

³ Bu makalede AB monolitik bir yapı olarak alınmamıştır ancak ileride görüleceği üzere bu, yazarın AB'nin her dış politika başarısızlığında tekil olmayan yapısının öne sürülerek politikalarının bir şekilde meşrulaştırılmasını veya en azından başarısızlığın örtülerek ideal Avrupa meta anlatısının devam ettirilmesini sorunsallaştırmasını engellemektedir.

Hansen (2006: 1) “dış politikanın kimlik temsillerine dayandığını, ama aynı zamanda, kimliklerin dış politika biçimlenimleri vasıtasıyla üretildiğini ve yeniden üretildiğini” söyler. Bir başka deyişle, dış politika ile kimlik arasında “kurucu (belirleyici)” ve “performatif” ilişki vardır (Hansen, 2006: 10-1). Dış politika devletlere ait bir pratik olarak tanımlandığında bu sınırlar devletin sınırlarıdır ve yabancılar (ötekiler) ile vatandaşlar (öz) arasındaki ayrımı ifade ederler. Campbell (1998: 68-9) dış politikayı tanımlarken hem devletler üzerinden tanımlamakta⁴ hem de özellikle yarattığı ayrımlara, çizdiği sınırlara ve özellikle inşa ettiği kimliklere dikkat çekmek üzere nesnelere “yabancı” olarak tanımlayan ve dışlamaya yönelik tüm pratiklere de “dış politika”⁵ adını vermektedir. Elbette ki her iki tanım da birbirinden ayrı düşünülemez. Walker’a (1993) göre bu iç-dış ayrımını mümkün kılan ve perçinleyen şey egemenliktir. Egemenliğin dış politika ve kimlik ile arasındaki bağ da “ontolojik” ve dolayısı ile “performatif”tir (Hansen, 2006: 10-1).

Öte yandan, dış politika çalışan araştırmacılar da bu kimlik inşası sürecinin birer ajanıdır.⁶ Çünkü dış politika pratiklerini irdelerken ister istemez belirli kimliklerin iletilmesinde ve yayılmasında rol üstlenmektedirler (Cebeci, 2012: 565). Araştırmacılar/akademisyenler, dış politikalar ve kimlikler ile ilgili anlatıları aktörler ve pratikleri hakkında belirli bilgiler üreterek/yeniden üreterek yayarken; bu aktörlerin ve pratiklerinin belli şekillerde meşrulaştırılmasına da katkıda bulunmaktadır (Cebeci, 2012: 565). Politika yapıcılar ve uygulayıcılar da araştırmacılar tarafından kendileri ile ilgili olarak üretilen bilgileri, hareketlerini meşrulaştırmakta araç olarak kullanabilmektedir. Bu durum, Avrupa dış politikası için de geçerlidir. AB’nin uluslararası ilişkilerde post-egemen/post-modern bir aktör, en iyi pratikleri bünyesinde barındıran erdemli bir model ve normatif bir güç olarak temsil edilmesinde de durum aynıdır.

“Post-Egemen/Post-Modern” Avrupa ve Türkiye

Bir AB pratisyeni olan Cooper’ın (1996) özellikle altını çizdiği “post-modern Avrupa” tanımı, pek çok Avrupa çalışmaları analizcisi tarafından benimsenmiş olup, AB bugün post-egemen ve post-modern bir siyasi sistem olarak adlandırılmaktadır (örneğin: Caporaso, 1996; Wallace, 1999). AB’nin post-egemen/post-modern olarak tanımlanmasının temel nedeni, kuruluşuna kadar uluslararası ilişkilerde gördüğümüz geleneksel siyasi yapılardan farklı olmasıdır. Uluslar-üstü yapısı ve karar alma biçimleri, üyelerinin egemenliklerinin bir kısmını gönüllü olarak Birliğe devretmiş olmaları ve Birlik içinde üye devletler arasındaki sınırların ortadan kalkmış olması bu analizciler tarafından AB’nin post-egemen/post-modern kimliğini belirleyen noktalar olarak gösterilmektedir. Manners’a göre AB’nin bu “farklı” yapısı onu “normatif” şekilde hareket etmeye “yatkinlaştırmaktadır” (Manners 2002: 248). Dolayısı ile bu analizcilere göre AB’nin post-modernliği onun hoşgörülü, işlemci, çoğulcu ve açık yapısından soyut

⁴ Campbell’in ikinci “dış politika” tanımı (1998: 68-69).

⁵ Campbell’in birinci “dış politika” tanımı (1998: 68-69).

⁶ Türkçede tam karşılığı bulunmayan “agent” terimi yerine burada “ajan” ifadesi kullanılmıştır. Burada ajandan kasıt, belirli bir amaca yönelik olarak eyleme girişebilen kişi ya da kurumdur.

düşünülemez (Cooper, 1996: 31; van Ham, 2001: 21). Elbette ki bu mantık, AB'nin kendi değerlerini başka ülkelerde geliştirmeye ve ilerletmeye çalışmasının önünü açmakta ve onun hedef ülkeler üzerinde - çoğu zaman siyasi kıstaslarla şekillenen bir şartlılık çerçevesinde - "sessiz bir disipline etme gücü" (Waever, 2000: 261) uygulamasını meşrulaştırmaktadır.

Jorgensen'e (2007: 19) göre AB'nin post-modern ülkelerinin tersine Türkiye modern bir devlettir ve AB'ye üye olmak ile ilgili kendisinin cevaplaması gereken sorular vardır:

İlk olarak, Türkiye gerçekten modern bir devlet olmaktan çıkıp (sadece) AB üyesi bir devlet haline gelmeyi - yani post-modern bir Avrupa devleti haline gelmeyi - istemekte midir? Başka bir deyişle, katılım müzakerelerinin Avrupalılaştırmanın güçlü bir aracı olduğu kabul edildiğinde, Türkiye kendini yeniden tanımlamaya ve bulmaya ve kendini bir ulus-devletten bir üye devlete dönüştürmeye hazır mıdır? [...] Açıkça, bu, önemli siyasi ve bazen de askeri aktörlerin uğrunda çok sıkı bir şekilde mücadele verdiği bir şeyi geride bırakmak anlamına gelir. Dolayısıyla, ikinci soru şudur: bu çerçeve içinde Türkiye nedir?⁷ (Jorgensen, 2007: 19-20).

Grabbe (2004: 3) ise Türkiye'nin AB şartlılığını kabul etmesinin 2004 genişlemesinde üye olan on devlete göre çok daha zor olacağını söyler.

Çünkü, siyasi kültürü egemenliğin bir havuzda toplanması veya AB gibi daha geniş bir birim içinde siyasi bütünleşme gibi "post-modern" fikirlere alışık olmadığından Türkiye, en iyi İngiliz diplomat Robert Cooper'ın "modern" devlet diye adlandırdığı şekilde tanımlanabilir. Ancak, AB'ye katılım konusunda şu anda var olan Türk uzlaşması ve Erdoğan hükümetinin gücü, AB'nin Türkiye'nin daha demokratik, istikrarlı ve ekonomik olarak rekabet edebilen bir ülkeye dönüşmesine yardımcı olması için bir fırsat penceresidir⁸ (Grabbe, 2004: 3-4).

Hem Grabbe'nin hem de Jorgensen'in ifadelerinde göze çarpan iki nokta vardır. Türkiye, "post-modern" AB ülkelerinin tersine "modern"dir. Bir başka deyişle, "öteki"dir. Dolayısıyla, AB'ye üye olması için kendisi olmaktan çıkıp başka bir şey olmak zorundadır, ancak bunu yapmasına yardım edecek olan yine AB'dir. Burada Türkiye'nin dönüşmeye muhtaç/geri/eksik ve AB'nin de onu dönüştürmeye ehil/ileri/ideal olarak temsil edildiği net bir şekilde görülmektedir. Bu temsil şeklinde, AB'ye dikte eden, Türkiye'ye ise, Birliğin koyduğu şartlara uyması gereken rolünün verildiği açıktır. Bu da AB'nin post-modern olarak tanımlanmasının, öyle oldukları varsayılmayan diğer ülkeler üzerinde Birliğin sessiz bir disipline etme gücü uygulamasını meşrulaştırdığını ortaya koymaktadır. Bu örneklerde araştırmacılar ile uygulama arasındaki ilişki de açıktır. Öte yandan, Jorgensen'in de Grabbe'nin de Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen araştırmacılar olduğu unutulmamalıdır. Bu da, Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen

⁷ Metnin çevirisi yazarın kendisi tarafından yapılmıştır.

⁸ Metnin çevirisi yazarın kendisi tarafından yapılmıştır.

araştırmacıların dahi argümanlarını nasıl Avrupa çalışmalarındaki hâkim söylem çerçevesinde şekillendirdiklerini göstermektedir.

“Model” Avrupa ve Türkiye

Manners (2002: 244) AB'nin kendi değer ve normlarını “erdemli bir örnek” olarak ve çoğu zaman da istemsiz olarak yaydığını ifade eder. Avrupa Komisyonu eski Başkanı Barroso (2009) da AB'nin bir örnek teşkil ederek liderlik yaptığını belirtir. Her iki yorum da bize yine araştırma ile uygulama alanları arasındaki bağı, birbirlerini nasıl tekrar tekrar ürettiklerini göstermektedir. Pek çok analize göre, AB, hem barışçıl bölgesel bütünleşme, hem sosyo-ekonomik gelişme, hem de demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin korunması ve ilerletilmesi açısından bir modeldir.⁹ AB'nin bir model olarak temsili, şüphesiz ki onu güçlendiren, politikalarını meşrulaştıran bir durumdur. Eğer herhangi bir konuda model gösterilirsenez o konuda en iyi uygulamalara sahipsiniz demektir ve bu da diğerlerinin sizi takip ve taklit etmesinin önünü açar. Yani, kaçınılmaz olarak sizi diğerlerine karşı üstün bir konuma sokar. Oluşan beklenti, diğerlerinin size benzemesidir. Aynı durum AB için de geçerlidir. Diğer taraftan, toplumların kendilerinden daha üstün görülen diğer toplumları taklit etme durumunun kolonyal mantık ile açıklanması da mümkündür (bkz. Babha, 1994: 85-92).

Hem AB uygulayıcıları hem de Avrupa çalışmaları analistleri başka ülkelere karşı olduğu gibi, Türkiye'ye karşı da AB'yi pek çok açıdan bir model olarak göstermektedirler. Bunun en net örneği kalkınma alanındadır. Avrupa Komisyonu'nun “Türkiye'nin Üyelik Perspektifinden Kaynaklanan Meseleler” raporunda, Lizbon Stratejisinde altı çizildiği şekilde, AB'nin bir kalkınma modeli olduğu vurgulanmakta, ancak, Türkiye'nin - “AB ortalamasının çok altında kalan yaşam standartlarına sahip geniş sayıda vatandaşı, akut sosyal problemleri ve sınırlı idari kapasitesi sebebiyle” - “sosyal müktesebatı üstlenmekte” zorlanacağı belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2004: 22). Raporda bu bağlamda ayrıca, AB'nin yaşam kalitesi ve standardına, sosyal eşitliğe ve ekonomik performansa verdiği önem tekrar edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2004: 22). Öte yandan, Hoekman ve Togan (2005: xxxi) Türkiye'nin AB modelini nasıl izleyebileceğini kar-zarar hesabı üzerinden irdelerken ülkedeki “reformların çıpası” olarak katılımın “anahtar” noktalarından birini “izlenecek ve uygulanacak bir AB modelinin olması” şeklinde ifade etmektedir. Pazar disiplini, devlet teşviklerinin kontrolü, ve rekabet kuralları Hoekman ve Togan'ın AB modeline vurgu yaptıkları alanlardan sadece bir kaçıdır (2005: xxxi). Onlara göre ortak tarım politikası ve ticaret alanlarında ise, etkinlik açısından AB'nin mükemmel olduğunu söylemek mümkün olmasa bile, bu alanlarda da Birliğin Türkiye'de o anki durumdan “daha iyi” olduğu gözlemlenmektedir (Hoekman ve Togan, 2005: xxxi).

Yukarıdaki örneklerde AB bir model olarak temsil edilirken, Türkiye, bu modeli üstlenmesi gereken geri konumdaki ülke olarak konumlandırılmaktadır. Bu

⁹ Örneğin, bkz.: Wallenstein (2010); Duke ve Courtier (2009); Rodrigues (2009); Lightfoot ve Burchell (2005).

örneklerde Türkiye'nin AB modelini takip ve taklit etmesi gerektiği açıkça belirtilmektedir.

Bu da iki antite arasındaki asimetrik ilişkiyi net bir şekilde ortaya koymaktadır. Aslında zaten katılım müzakerelerinin de tamamen aynı mantık üzerine kurulu olduğu söylenebilir. Katılım müzakerelerinde aday ülkeden AB müktesebatını içeriğini tartışmadan kabul etmesi beklenmektedir. Müzakere edilen tek husus ise, ülkenin müktesebatı hangi hızda ve hangi modelleme ile üstleneceğidir. Türkiye'nin durumunda, AB'nin Orta ve Doğu Avrupa genişlemelerinden farklı olan (Hırvatistan dışında), Müzakere Çerçeve belgesinde müzakerelerin açık uçlu olduğunun belirtilmesidir. Kısacası, Türkiye'nin bu adaptasyonu sağlarken önüne konulan net bir ödül de yoktur. Bu da ilişkinin ne kadar tek taraflı ve asimetrik olduğunun göstergesidir. Bu muameleyi meşrulaştıran en önemli temsillerden biri ise kuşkusuz ki AB'nin bir model olarak adlandırılmasıdır. AB'nin modeli ilerletilmeye çalışılırken, hedef ülkelerin ekonomik sosyal, kültürel ve politik dinamiklerinin hemen hemen hiç dikkate alınmadığı da pek çok analizci tarafından ifade edilen bir durumdur. AB'nin sadece kendisine uyan bir ölçüyü başka ülkelere kabul ettirmeye çalışması çoğu zaman eleştiri konusu olmaktadır (Bicchi, 2006).

Normatif güç Avrupa söyleminin temel taşlarını oluşturan demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi değerlere saygı ve bu değerlerin ilerletilmesi gibi konularda da AB bir model olarak görülmektedir. Dönemin Avrupa Komisyonu genişlemeden sorumlu Komiseri Füle, Türkiye'de Ekim 2010'da yaptığı konuşmasında şöyle demiştir: “Dünyanın pek çok yerinde AB, üstü kapalı bir şekilde veya – hatta – sıklıkla açık bir biçimde kopyalanmaya değer bir model olarak görülmektedir. Biz evrensel değerler hakkında konuştuğumuzda insanlar dinler”¹⁰ (Avrupa Komisyonu, 2010: 2). Füle bu girişten sonra konuşmasında “eğer Türkiye AB üyeliğini stratejik bir amaç olarak görüyorsa [...]AB'nin değerlerine yaklaşmaya ihtiyaç duymaktadır” demiştir (Avrupa Komisyonu, 2010: 3). Bu da net bir şekilde yine AB'nin ideal bir model olarak temsil edilirken, Türkiye'nin Avrupa değerlerinin gerisinde kalan taraf olarak konumlandırıldığı söylemlerden biridir. “Kopyalanmaya değer bir model” sözü ise, özellikle kolonyal çağrışımı nedeniyle başlı başına sorunlu bir ifadedir.

“Normatif Güç” Avrupa ve Türkiye

AB'yi normatif güç olarak tanımlayan literatür, bu özelliği onun “normatif fark”ına dayandırmaktadır (Manners, 2002; Manners ve Whitman, 2003). Manners'a (2002: 253) göre bu *normatif fark* AB'nin hem post-modern bir yapı olmasından, hem özellikle barışçıl bölgesel bütünleşme modeli oluşturmasından hem de insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğüne saygısından kaynaklanmaktadır ve onu diğerleri için “normal”in ne olduğunu belirlemeye ehil kılmaktadır. Normatif güç Avrupa yaklaşımını sorunlu hale getiren tam da bu noktadır. Çünkü başkaları için normalin ne olduğunu belirlemek otomatik olarak

¹⁰ Metnin çevirisi yazarın kendisi tarafından yapılmıştır.

söz konusu aktörü diğerlerinden üstün bir konuma sokmaktadır. Bu da bir yandan kolonyal mantıkla açıklanabilir bir durumdur. Başka toplumlar için iyinin ya da normal olanın ne olduğuna karar vermek kolonyal pratiğin temel taşı olan medenileştirme misyonu (*mission civilisatrice*) ile aynı özelliği göstermektedir (Zielonka, 2013).

Öte yandan, başkaları için normalin ne olduğunu belirlemek aynı zamanda AB'nin sessiz disipline etme gücünü, bir başka deyişle, "Avrupa dış politikasının hükmedici yönünü" (Merlingen, 2007: 438) gözler önüne sermektedir. Özellikle AB genişlemesinde önemli yer tutan Kopenhag siyasi kriterleri (hedef ülkelerde insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü ve azınlıklara saygı ve korumayı garanti altına alan kurumların istikrarı) AB'nin normatif gücünün doğal bir yansıması olarak görülmektedir. Birliğin koşulluluk politikası onun hükmedici yönünün en önemli pratiğidir. Bu pratik AB'yi yine üst bir konuma koyarken hedef ülkelerin kimliği yeniden ve kaçınılmaz olarak geri, eksik ve mükemmel olmayan şekilde inşa edilmektedir. "Normatif güç Avrupa" temsiline bu açıdan bakıldığında AB'nin hükmedici politikasını meşrulaştırdığı ve Avrupa kimliğinin pozitif hatlar üzerinden yeniden üretilmesini sağlarken üçüncü ülkelerin de tekrar tekrar negatif sıfatlarla değerlendirilmesine yol açtığı söylenebilir.

Normatif güç Avrupa kavramına gelen en önemli eleştirilerden biri ise normlarla çıkarlar arasındaki ikiliktir. Her ne kadar Manners (2015: 300-1) bunun yanlış bir ikilik olduğunu iddia etse de, AB'nin dış politikasında üye devletlerin çıkarlarının çoğu zaman AB normlarının önüne geçtiği aşikârdır. Bu da "normatif güç Avrupa" argümanının aslında Avrupa ile ilgili belirli ve olumlu bir kimliğin üretilmesinde ne kadar yardımcı olduğunun bir göstergesidir. Çünkü bu argüman çıkarlar üzerinden çürütülmeye çalışıldığında savunma hemen bunun yanlış bir ikilik olduğu ve gerçekte normlarla çıkarların birbirinden ayıramayacağı üzerinden kurulmakta ve AB'nin monolitik olmayan yapısı, üye devletlerinin arasındaki ayrılıklar (vb.) öne sürülerek "normatif güç Avrupa" temsili, bir şekilde, korunmaya ve sürdürülmeye çalışılmaktadır.

Diğer taraftan, AB'nin değerlerinin evrensel değerler ile bir tutulması da onun kimliğinin ideal olarak sunulmasının önemli ayaklarından biridir ve oldukça problemlidir. Çünkü böyle bir eşitleme kuşkusuz ki AB'yi diğer aktörlere göre bu değerler konusunda bir otorite pozisyonuna sokar ve bir yandan onun eylemlerini meşrulaştırırken öte yandan onu güçlendirir. Diez'e göre özün standartlarına böyle bir "evrensel geçerlilik" atfedilmesi, ötekinin bu standartları kabule ikna edilmesi veya zorlanması sonucunu doğurur (Diez, 2005: 628). Bir başka deyişle, öz "mükemmel"/"üstün" olarak yapılandırılırken, öteki kaçınılmaz olarak onun evrensel olan değerlerini kabul etmesi beklenen "eksik"/"aşağı" temsil edilmektedir.

Türkiye konusunda AB'nin savunduğu değerler ve normlar üzerinden Avrupa'nın ideal güç kimliğinin yeniden üretildiği çok fazla örneğe rastlamak mümkündür. Bu örneklerde, Türkiye'nin özellikle Müslüman kültürü sebebi ile

AB'nin temsil ettiği demokratik değerleri benimseyemeyeceği, ya da bu değerleri ancak AB desteği ile içselleştirebileceği söylemi özellikle ön plana çıkmaktadır¹¹. Bu görüşlerin en belirgin örneğini Avrupa Zirvesi (European Council) eski Başkanı Van Rompuy, Belçika Başbakanı olduğu dönemde vermiştir. Van Rompuy, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkarken bunun “geçmişte olduğu gibi sadece bir başka Avrupa genişlemesi olarak değerlendirilemeyeceğini” öne sürmüştür (Barber, 2009). Ona göre, “Hristiyanlığın da temel değerleri olan evrensel değerler, Türkiye gibi büyük bir İslami ülkenin girişiyle yaşama gücünü kaybedecektir” (Barber, 2009). Van Rompuy yaptığı bu konuşmada net bir şekilde evrensel değerleri Hristiyan değerler olarak tanımlamış ve Türkiye'nin Müslüman kimliğinin bu değerlerle uyumlayacağını belirtmiştir. Van Rompuy'un söylemi şüphesiz ki Avrupa'ya ve Hristiyanlığın değerlerini Türkiye'ye ve onun Müslüman kimliğine karşı üstün bir konuma koymaktadır. Bu makalede özellikle altı çizilen durum tam da budur: Avrupa ve değerleri üzerinden üretilmeye çalışılan ideal Avrupa meta-anlatısının AB'yi ve üye devletlerini üçüncü ülkelere karşı nasıl üstün bir konuma yerleştirdiği ve bunun üzerinden Avrupalıların diğer toplumlar için neyin normal ve iyi olduğunu belirleme çabalarını nasıl meşrulaştırdığı.

Diez, “normatif güç Avrupa” yaklaşımını özdüşünümsel bir şekilde eleştirdiği makalesinde Türkiye'nin durumunu da irdelemekte ve şu yorumda bulunmaktadır:

Komisyon'un Türkiye Raporları, insan hakları ve demokratik standartlar ile ilgili talepleri açısından, AB'nin normatif gücünü net bir şekilde göstermektedir ve bu tartışma müzakerelerin açılması konusundaki anlaşma ile bitmemiştir. Aslında, Türkiye, Avrupa ile ilgili “melez” durumu sebebiyle, karşısında AB'yi normatif güç olarak inşa etmek ve göstermek için “ideal” bir ötekidir (Diez, 2005: 633).

AB'nin evrensel değerlerin savunucusu, Türkiye'nin ise bu konuda sorunlu olduğuna dair temsillere AB'nin ve üye devletlerinin üst düzey yetkililerinin bu konudaki söylemlerinde de sıklıkla rastlanmaktadır. 1997 yılında şu anda Avrupa Komisyonu Başkanı olan o dönemin Lüksemburg Başbakanı Juncker, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “İşkencenin hala devam ettiği bir ülkenin temsilcileri Avrupa Birliği masasında oturamaz” (Kinzer, 1997). 2002 yılında, Türkiye'nin AB ile katılım müzakerelerinin başlaması için Birlik'ten kendisine bir tarih beklediği zamanlarda, Fransız Başkanı Chirac, Türkiye ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Avrupa hukukuna saygı yeterli değildir, aynı zamanda kibar ve medeni olmanız gerekir”(Smith, White ve Dymond, 2002). “Katılım müzakerelerinde sürecin sonuç kadar önemli” olduğuna vurgu yapan dönemin Avrupa Komisyonu genişlemeden sorumlu Komiseri Rehn, reform sürecinin Türkiye'yi “Avrupa değerleri olan demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğüne hayatın her alanında ve ülkenin her köşesinde tamamen saygılı bir ülke” haline getireceğini belirtmiş ve “bunun üyeliğe yol açmasının yanı sıra en az üyelik kadar önemli” olduğunun altını çizmiştir (Avrupa Komisyonu, 2005). Bu açıklamaların ortak noktası, Avrupa'nın üstün bir konumda tutulması ve

¹¹ Her iki temsile dair derinlemesine bir eleştirel söylem analizi için bkz. Aydın-Düzgüt (2012).

Avrupa'nın ideal güç kimliğinin Türkiye üzerinden ve Avrupa norm ve değerlerine referansla her seferinde yeniden inşa ediliyor olmasıdır.

“İdeal Güç Avrupa” Meta-Anlatısı ve Türkiye

AB'nin “normatif güç”, “sivil güç”, “dönüştürücü güç” gibi terimlerle tanımlanması, Avrupalıların kendilerini ideal bir siyasi birim ile özdeşleştirmelerine neden olmaktadır. Dış politika-kimlik bağlantısının en net olarak görüldüğü bu durum elbette AB'nin dış politika eylemlerinin meşrulaştırılmasında önemli rol oynamaktadır. “İdeal” terimi burada AB'yi dünya politikasında “pozitif bir kuvvet” gibi gösteren “normatif güç”, “sivil güç” vb. tüm terimleri tanımlayan bir imleyen olarak kullanılmaktadır (Cebeci, 2012: 577). AB'nin ideal bir güç kimliği iki hat üzerinden kurulmaktadır: Birincisi, AB'nin ideal güç gibi hareket ediyor olması. İkincisi, AB'nin henüz tam bir ideal bir güç olmadığı ancak bir ideal güç gibi davranması gerektiği. Bu ikinci durum özellikle AB'ye yöneltilen eleştiriler ile ilgilidir. AB'nin kimliğini ideal bir güç olarak inşa edenler onun belirli dış politika alanlarında farklı şekilde davranmasını açıklamak için böyle bir yol seçmektedirler. Örneğin Manners, AB'nin henüz normatif güç olmadığı ancak olması gerektiğini öne sürmektedir: ona göre AB uluslararası sistemde normlarını yaymalıdır (Manners, 2002: 252). Normatif güç Avrupa tezini savunanlar, çoğu zaman karşılaştıkları AB'nin normatif bir şekilde değil de kendisinin ve üye ülkelerinin çıkarlarına göre hareket ettiği eleştirisine karşı, (bu eleştiriye kabul etmekle birlikte) normlar ile çıkarların kolayca ayırt edilemeyeceği ve bunun yanlış bir ikilik olduğu argümanını geliştirmişlerdir (Manners, 2015: 300-1).

AB'nin her zaman normatif bir güç gibi hareket edememesine yönelik en sık ortaya konulan diğer açıklama ise örgütün tekil bir aktör olmamasından kaynaklanan sorunların varlığıdır. Farklı devletlerden oluşan AB'nin, özellikle de dış politikasının hükümetlerarası doğası nedeniyle, bazen normatif değerler yerine üye devletlerinin çıkarları yönünde hareket etmek zorunda kaldığı çoklukla kullanılan bir söylemdir. Aynı şekilde AB dış politikasının henüz “genç” ve dolayısı ile bazı durumlarda başarısız olduğu söylemi de farklı analizcilerce sıklıkla kullanılmaktadır.¹² AB'nin normatif bir güç gibi hareket etmediği ancak yine de normatif olarak tanımlanmaya devam edildiği tüm bu açıklamalar tam da yukarıda bahsedilen araştırmacılar ile dış politika arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. AB dış politikası araştırmacıları AB'nin ideal güç kimliğini, örgütün pratiği bu söyleme uymasa bile bu durumu da meşrulaştırarak, yaymaya devam etmektedir.

Burada sorunlu olan, AB'nin her durumda, ne yaparsa yapsın, ideal bir güç olarak görülmesi ve temsil edilmesidir. Öte yandan, bu sadece meşrulaştırma ile sınırlı kalan bir durum da değildir. Bu meta-anlatı sayesinde Avrupalılar, diğer toplumların izlemesi gereken değerlerin ve normların sahibi olarak tanımlanmaktadır. Bu da Avrupa dış politikasının “hükmedici yönü”nü (Merlingen,

¹² Hem üye devletlerin kendi dış politikaları ve ulusal çıkarları ile AB'yi sınırlandırıyor olmaları hem de genç aktörlük için bkz. Pogodda vd. (2014: 37-8).

2007: 438) ortaya koymaktadır. AB bu açıdan bir “düzenleyici ideal”¹³ temsil etmektedir. Bu “düzenleyici ideal”, hedef toplumların “ayrıştırıcı” ve “sınır çekici” bir şekilde yeniden üretilmesi ile ilgilidir (Butler, 1993: 1). AB-Türkiye ilişkilerinde de olan tam da budur. AB, Türkiye için bir düzenleyici ideal olarak temsil edilmekte, Türkiye ise eksikleri olan “öteki” şeklinde yapılandırılmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’den beklenen, evrensel değer ve standartlara ulaşabilmek için AB’nin belirlediği koşullar çerçevesinde hareket etmesidir.

Normatif güç Avrupa retoriği çoğu zaman olumsuzlama/yadsımanın yerine farklılığın altını çizmeye çalışsa da AB’nin ötekiler için normalin ne olduğunu belirleyen ideal bir antite olarak ele alınması, kaçınılmaz bir şekilde, ötekilerin eksik, olumsuz ve yadsınası olarak imgelemesine sebep olmaktadır. Her ne kadar Manners ve Whitman (2003) AB’nin farklı olduğunu ancak bir farklılık çarpanı olmadığını söyleseler de aslında yaratmış oldukları temsil tam da bunun tersidir. Onlar makalelerinde AB’nin normatif farkına her atf yaptıklarında fiilen bu farklılık çarpanını kendileri üretmektedir. Çünkü “fark” kelimesinin önüne gelen “normatif” sıfatı ister istemez, AB’yi diğerlerine göre üstün bir konuma sokmaktadır ve bu farkın her altının çizilişi artık bir farklılık temsilinin ötesinde bir olumsuzlama ve yadsıma halini almaktadır. Bu Türkiye için de böyle olmuştur. Nitekim Diez (2005) de normatif güç Avrupa söyleminin bu olumsuzlayıcı yanına dikkat çekerken özellikle Türkiye-AB ilişkilerini örnek göstermiştir.

Bu makalede şu ana kadar AB’nin ideal bir güç olarak inşasının söylem boyutunda nasıl şekillendiği Türkiye örnekleri üzerinden gözler önüne serilmiştir. Ancak makalenin ana argümanını da oluşturduğu şekilde bu söylemler ile AB’nin politika uygulamaları arasında bir bağ vardır. Bu noktada AB’nin Türkiye ile ilgili politikalarının bu ideal Avrupa meta-anlatısından nasıl beslendiğine ve bunun karşılığında da bu anlatının nasıl tekrar tekrar üretilmesine katkıda bulunduğu bakmakta fayda vardır. Çünkü ideal Avrupa meta-anlatısı AB politikalarını - çoğu zaman başarısız olsa da - meşrulaştırmakta ve bu yolla, aynı zamanda kendi kendini üretmeye devam etmektedir.

Asimetrik İlişki

AB’nin kendini post-modern, post-egemen bir topluluk olarak görmesi, barışçıl bütünleşme başta olmak üzere pek çok alanda kendi modelini, en iyi uygulamalar (*best practices*) söylemiyle de besleyerek, yaymaya çalışması ve normatif güç Avrupa söylemiyle evrensel olarak gördüğü kendi değer ve normlarını başka toplumlara empoze etmesi onu üçüncü ülkelere ne yapmaları gerektiğini dikte eden, hakim bir konuma oturtmuştur. Bu da kurallarını AB’nin belirlediği ve üçüncü ülkelerin ilgili kurallara uymasının beklendiği asimetrik bir ilişkiye işaret etmektedir. Bu asimetrik ilişkiyi en çok genişleme politikası şartlığında ve özellikle katılım müzakerelerinde görmek mümkündür. Müzakerelerde esas, aday ülkenin AB müktesebatını olduğu gibi üstlenmesi ve içeriğini tartışmadan sadece

¹³ Özü itibarı ile “düzenleyici ideal” hegemonya anlamına gelmektedir (Devetak, 2013: 207). Nitekim Diez (2013) de yakın zamanda AB bağlamında normatif gücü hegemonya olarak incelemiştir.

bunları ne şekilde ve ne zaman üstleneceğini müzakere etmesidir. Diğer taraftan, ülkelerin Kopenhag kriterlerini yerine getirmekte kararlı olduğu anlaşılmadan aday olmaları dahi mümkün olamamaktadır. Nitekim Türkiye'nin adaylığı da böyle gerçekleşmiş ve ancak 1999 yılında dönemin Başbakanı Ecevit dönemin Almanya Şansölyesi Schröder'e bir mektup yazarak Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmeyi taahhüt ettikten sonra Türkiye AB tarafından resmi olarak aday ülke ilan edilmiştir.

Öte yandan, normlar-çıkarlar ayırımı üzerinden değerlendirildiğinde, AB'nin diğer üçüncü ülkelerle ilişkisi ile karşılaştırıldığında, Birliğin, Türkiye konusunda daha dengeli bir ilişki yürüttüğü söylenebilir. AB'nin kendi açısından normlarını en çok ve ısrarla empoze etmeye çalıştığı ülkelerden biri Türkiye'dir; fakat bu tutumu ağırlıklı olarak belirli AB üyesi devletlerin Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkması sebebi ile - üye devletlerin çıkarları doğrultusunda - belirlenmiş bir normatif şartlılık olarak okumak da mümkündür. Nitekim Türkiye'nin kendisine AB tarafından dayatılmış olan norm ve değerleri içselleştirmemiş olmasının son dönemlerde net bir şekilde ortaya çıkması da AB'nin dış politikasını bir kimlik üretim sürecinden öteye geçemediğini göstermektedir. AB-Türkiye ilişkilerindeki son durum da Avrupalı analizciler tarafından yine AB üye devletlerinin isteksizliği ya da Türkiye'nin kültürüne bağlanarak açıklanmaktadır.¹⁴ Başka bir deyişle, her halükarda ideal Avrupa temsili yerinde durmaktadır.

Teknokratik Yaklaşım

AB'nin kendi modelini diğer ülkelere dikte etme çabasının önemli bir yansıması onun teknokratik politikalarıdır. Birlik kendi modelini yansıtırken üçüncü ülkelere kendisinde işe yarayan en iyi uygulamaları salık vermektedir. Başka bir deyişle, AB belirli standartlar belirler ve diğerlerinin bunlara uymasını bekler. Buradaki yaklaşım belirli ölçütlere ve standartlara bağlı olduğundan özü itibarı ile teknik değerlendirmelere ve uygulamalara dayalıdır, yani, teknokratiktir. Aynı şekilde, AB'nin normatif gücünden bahsedilen alanlarda hedef ülkelere uymaları gereken şartlar ve hatta temel ölçütler (*benchmarks*) verilmekte ve performansları bunlar üzerinden değerlendirir. AB'nin üye ülkelerinin çıkarları doğrultusunda hareket etmesiyle birleştiğinde bu teknokratik yaklaşım, daha çok, uzman bilgisine, ekonomik ve sosyal hedeflere, sosyal uyum ile karşılıklı çıkarlara ve minimal demokrasiye dayanan bir karakter sergiler (Kurki, 2011).

AB, bu teknokratik yaklaşımıyla üçüncü ülkelerle ilişkisinde hedef toplumları siyaset-dışlaştırır. Çünkü söz konusu toplumlar adına neyin "normal" olduğuna, yani, hangi standartları ve normları/değerleri ne şekilde benimseyeceğine - onların meseleleri kendi sosyo-kültürel ve ekonomik dinamikleri temelinde siyasi bir tartışma sürecinden geçerek değerlendirmelerine pek de fırsat tanımadan - AB karar verir. Burada sorunlu olan her şeyin önceden kendi en iyi uygulamaları ve standartları çerçevesinde AB tarafından belirlenmiş olmasıdır. Tüm süreç son

¹⁴ Avrupalıların Türkiye'nin Müslüman kültürünün demokrasiyi benimseme konusunda sorunlar yarattığına dair görüşleri ile ilgili olarak bkz. Yılmaz (2009: 301) ve Aydın-Düzgüt (2012 ve 2015).

derece tekniktir. Aslında AB'nin ilgili ülkelerin bu standartları, ölçütleri, şartları yerine getirip getirmediğini değerlendirmesi de yine başlı başına teknik bir süreçtir. Türkiye ile ilgili olarak Avrupa Komisyonu'nun yayınladığı senelik ilerleme raporları bu teknokratik yaklaşımın en açık örnekleridir. Komisyon buradaki değerlendirmelerinde çoğu zaman derinlemesine bir analiz yerine hükümetin neler yaptığını ya da yapmadığını sıralamakta, kendi standartları üzerinden eksiklikleri veya uyum gösterilmiş olan noktaları işaret etmektedir. Bu da AB'nin yaklaşımının aslında üçüncü ülkelerde ciddi bir etki yaratmaktan çok Birliğin ve dolayısı ile sürekli özdeşleştirildiği Avrupa'nın ideal kimliğinin Türkiye karşısında sürekli olarak yeniden ürettiği bir pratik haline dönüşmektedir.

Sonuç

Bu makale, “ideal güç Avrupa” meta-anlatısının Türkiye örnekleri üzerinden bir ikinci okumasını yapmayı amaçlamıştır. Öne sürdüğü temel argüman ise “ideal güç Avrupa” meta-anlatısının, Birliğin dış eylemleri genelinde ve Türkiye ile ilişkileri özelinde geliştirdiği pratikleri meşrulaştırdığı olmuştur. Makale bu argümanı savunmak için öncelikle AB'nin kendisi (kurumları, liderleri, politika uygulayıcıları) ve Avrupa Çalışmaları araştırmacıları tarafından kullanılan üç epistemolojik pratiğe bakmıştır. Bu pratiklerden ilki “post-modern/post-egemen Avrupa” söylemidir. İkinci pratik ise “model Avrupa” söylemidir. İncelenen son pratik “normatif güç Avrupa” söylemi olmuştur. Her üç pratik, AB-Türkiye ilişkileri üzerinden verilen örneklerle irdelenmiştir. Bu bağlamda AB'nin/Avrupa'nın ideal kimliğinin bu üç temsil üzerinden Türkiye karşısında nasıl inşa edildiği gösterilmeye çalışılmıştır.

Post-modern, post-egemen Avrupa söyleminin, egemenliğe önem veren modern bir ulus devlet olan Türkiye karşısında yeniden üretilmesi (diğer üçüncü ülkeler karşısında olduğu gibi), kuşkusuz ki, AB'nin pozitif özelliklerini öne çıkarmaktadır. Bu söylem, Türkiye'yi eksik ve dolayısı ile Avrupa standartlarını yakalayabilmek için AB'nin desteğine muhtaç konumda göstermekte ve bu bağlamda AB'nin Türkiye pratiklerinin meşrulaştırılması ile sonuçlanmaktadır. AB'nin bir model olarak görülmesi de aynı şekilde onun en iyi uygulamalarının ve standartlarının üçüncü ülkelere dikte edilmesini beraberinde getirmektedir. Özellikle ekonomi ve ticaret politikalarında aynı durum Türkiye için de - özellikle de Türkiye ile AB arasındaki gümrük birliği yüzünden - geçerli olmuştur. Bu da standartların AB tarafından belirlendiği ve hedef ülkenin bunları üstlenmesinin/taklit etmesinin beklendiği asimetrik bir ilişki şeklini işaret etmektedir. Bu aynı zamanda AB'nin üçüncü ülkeler için bir “düzenleyici ideal” yaratan hegemonik yapısını da ortaya koymaktadır. Son olarak, AB'nin “normatif bir güç” olarak temsili onun başkaları için normalin ne olduğunu belirlemesi anlamına gelmektedir ve üçüncü ülkelere beklenti de yine bu norm ve değerleri, kendi sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi yapılarına bakılmadan benimsemeleridir. Türkiye örneğinde de bu böyle olmuştur. AB'nin her normatif olarak tanımlandığı durumda karşısındaki ülke ister istemez normatif olmayan ve Avrupa değerlerini üstlenmek için AB'nin yardımına ihtiyaç olan taraf olarak inşa edilmektedir. Bir başka deyişle, yine AB üstün ve ideal (tüm

evrensel değerleri benimsemiş ve onlarla özdeşleşmiş) olarak tanımlanırken, hedef ülke/toplum eksikleri olan - mükemmel olmayan - olarak konumlandırılmaktadır. Türkiye örneğinde bu durumun, özellikle de Türk kimliğinin eşikte (hem öz hem öteki, ne öz ne öteki) olmasından dolayı ilgili hatların biraz daha kalın çizgilerle çizilerek meydana geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.¹⁵

İdeal güç Avrupa meta-anlatısının sürekli olarak yeniden üretilmesindeki en önemli etken ise AB'nin dış politikasındaki başarısızlık ya da normlar-çıkarlar ikiliğine bakılmadan her halükarda AB'nin geçmiş başarılarına bazen de geleceğe dair normatif emellerine referansla ideal olarak gösterilmesidir. Öte yandan da başarısızlık için mutlaka bir mazeret bulunmaktadır. Bu ya AB'nin dış politikasının genç olmasına ya da üye devletlerin çatışan çıkarlarına bağlanmaktadır. Bu şekilde her seferinde AB'nin dış politika pratikleri meşrulaştırılmaktadır. İdeal güç Avrupa meta-anlatısının özellikle bu kapsamda bir bağlantı (*correlation*) içinde bulunduğu pratikler ise AB'nin dış politikasındaki asimetric ve teknokratik yaklaşımlardır. Türkiye örneği her iki yaklaşımın da net bir şekilde görüldüğü bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede makalenin vardığı sonuç, AB'nin Türkiye ile ilgili politikalarının - Türkiye devleti ve toplumunun ihtiyaç duyduğu siyasi, ekonomik ve sosyal değişimi gerçekleştirmesine katkı sunmaktan çok - Avrupa'nın kendi ideal olarak anlatılan/inşa edilen kimliğini tekrar tekrar yeniden üretmekte olduğudur.

¹⁵ Eşik argümanı ve eşikteki kimliği ayırtırmak için abartılı bir dil kullanılması konusunda bkz. (Rumelili 2003 ve 2004).

Kaynakça:

- Avrupa Komisyonu (2004) “Arising from Turkey’s Membership Perspective”, Commission Staff Working Document Issues, COM(2004) 656 final SEC(2004) 1202, Brüksel, 6 Ekim 2004.
- Avrupa Komisyonu (2005) “Mr. Olli Rehn – ‘Common future of the EU and Turkey: Roadmap for Reforms and Negotiations’”, SPEECH/05/142, 8 Mart 2005, <http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-05-142_en.htm>, (19 Mayıs 2015).
- Avrupa Komisyonu (2010) “Ştefan Füle – ‘Turkey and the EU: a multifaceted relationship’”, SPEECH/10/580, 23 Eylül 2010, <europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-10-580_en.pdf>, (19 Mayıs 2015).
- Aydın Düzgüt, S. (2012) *Constructions of European Identity – Debates and Discourses on Turkey and the EU*, (Hampshire ve New York: Palgrave Macmillan).
- Aydın Düzgüt, S. (2015) *Türklük, Müslümanlık, Doğululuk: AB'nin Türkiye Söylemleri*, (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları).
- Babha, H. K. (1994) *The Location of Culture*, (Londra ve New York: Routledge).
- Barber, T. (2009) “Van Rompuy against Turkey membership”, *Financial Times*, 19 Kasım 2009, <<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/11c93616-d4fb-11de-8ec4-00144feabdc0.html#axzz43MZJUBe>>, (19 Mayıs 2015).
- Barroso, J. M. D. (2009) “Leading by Example: The EU and Global Governance”, Conference on Global Governance, Brüksel, 12 Mayıs 2009, (SPEECH/09/239 12/05/2009), <http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-09-239_en.htm> (19 Mayıs 2015).
- Bicchi, F. (2006) “ ‘Our size fits all’: normative power Europe and the Mediterranean”, *Journal of European Public Policy*, 13(2): 286-303.
- Butler, J. (1993) *Bodies that matter: on the Discursive Limits of “Sex”*, (New York and London: Routledge).
- Campbell, D. (1998) *Writing Security – United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, rev. edn (Minneapolis, MN: University of Minnesota Press).
- Canbolat, İ. S. (2014) *Avrupa Birliği ve Türkiye: Uluslararası Sistemle Ortaklık*, 6. Bas., (İstanbul: Alfa Aktüel).
- Canbolat, İ. S. (1998) *Uluslararası Sistem Avrupa Birliği*, (İstanbul: Alfa Yayınları).
- Caporaso, J.A. (1996) “The European Union and Forms of State: Westphalian, Regulatory or Post-Modern?”, *Journal of Common Market Studies*, 34(1): 29-52.
- Cebeci, M. (2012) “European Foreign Policy Research Reconsidered: Constructing an “Ideal Power Europe” Through Theory?”, *Millennium: Journal of International Studies*, 40(3): 563-83.
- Cooper, R. (1996) *The Post-Modern State and the World Order*, (Londra: Demos).
- Devetak, R. (2013) ‘Post-Structuralism’, içinde S. Burchill ve A. Linklater (der.), *Theories of International Relations*, (Hampshire and New York: Palgrave Macmillan), ss. 187-216.
- Diez, T. (2005) “Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering ‘Normative Power Europe’”, *Millennium: Journal of International Studies*, 33(3): 613-36.
- Diez, T. (2013) “Normative power as hegemony”, *Cooperation and Conflict*, 48(2): 194-210.

- Duke S. ve Courtier A. (2009) "EU Peacebuilding: Concepts, Players and Instruments", *Working Paper No. 33*, Leuven Centre for Global Governance Studies and Centre for the Law of EU External Relations.
- Grabbe, H. (2004) "From drift to strategy: why the EU should start accession talks with Turkey", *CER Essays*, <http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/essay_turkey_hg_july04-2178.pdf>, (19 Mayıs 2015).
- Hansen, L. (2006) *Security as Practice – Discourse Analysis and the Bosnian War*, (London and New York: Routledge).
- Hoekman, B. M. ve Togan, S. (2005) "Overview", içinde B. M. Hoekman ve S. Togan (der.), *Turkey: Economic Reform and Accession to the European Union*, (Washington: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank), ss. xvii-xxxvii.
- Jorgensen, K. E. (2007) "The Politics of Accession Negotiations", içinde E. LaGro ve K. E. Jorgensen (der.), *Turkey and the European Union – Prospects for a Difficult Encounter*, (Hampshire ve New York: Palgrave MacMillan), ss. 11-28.
- Kinzer, S. (1997) "Turkey, Rejected, Will Freeze Ties to European Union", *The New York Times*, 15 Aralık 1997, <<http://www.nytimes.com/1997/12/15/world/turkey-rejected-will-freeze-ties-to-european-union.html>>, (19 Mayıs 2015).
- Kurki, M. (2011) "Democracy through technocracy? Reflections on technocratic assumptions in EU democracy promotion discourse", *Journal of Intervention and Statebuilding*, 5(2): 211–234.
- Lightfoot, S. ve Burchell, J. (2005) "The European Union and the World Summit on Sustainable Development: Normative Power Europe in Action?", *Journal of Common Market Studies*, 43(1): 75–95.
- Manners, I. (2002) "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", *Journal of Common Market Studies*, 40(2): 235-258.
- Manners, I. (2015) "Sociology of Knowledge and Production of Normative Power in the European Union's External Actions", *Journal of European Integration*, 37(2): 299-318.
- Manners, I. ve Whitman, R. G. (2003) "The "difference engine": constructing and representing the international identity of the European Union", *Journal of European Public Policy*, 10(3): 380-404.
- Merlingen, M. (2007) "Everything is dangerous: A Critique of "Normative Power Europe"", *Security Dialogue*, 38(4): 435-53.
- Pogodda, S., Mac G. R. ve Richmond, O. P. (2014) "Intimate yet dysfunctional? The relationship between governance and conflict resolution in India and the European Union", *Conflict, Security and Development*, 14(1): 33-59.
- Rumelili, B. (2003) "Liminality and Perpetuation of Conflicts: Turkish-Greek Relations in the Context of Community-Building by the EU", *European Journal of International Relations*, 9(2): 213-48.
- Rumelili, B. (2004) "Constructing Identity and Relating to Difference: Understanding the EU's Mode of Differentiation", *Review of International Studies*, 30(1): 27-47.
- Rodrigues, M. J. (2009) "The Influence of the European Socio-economic Model in the Global Economy", içinde M. Telo (der.), *The European Union and Global Governance*, (London and New York: Routledge), ss. 104–27.

- Smith, I., White, M. ve Dymond, J. (2002) “Copenhagen summit: Dismayed Turks vow to meet the test: EU leaders tell Ankara their compromise terms are ticket to eventual membership”, *The Guardian*, 14 Aralık 2002, <<http://www.theguardian.com/world/2002/dec/14/turkey.eu>>, (19 Mayıs 2015).
- Van Ham, P. (2001) *European Integration and the Postmodern Condition: Governance, Democracy, Identity*, (Oxon and New York: Routledge).
- Waever, O. (2000) “The EU as a security actor – Reflections from a pessimistic constructivist on post-sovereign security orders”, içinde M. Kelstrup ve M. Williams (der.), *International Relations Theory and the Politics of European Integration – Power, Security and Community*, (Londra ve New York: Routledge), ss. 250-94.
- Walker, R. B. J. (1993) *Inside/Outside-International Relations as Political Theory*, (Cambridge: Cambridge University Press).
- Wallace, W. (1999) “Europe after the Cold War: interstate order or post-sovereign regional system?”, *Review of International Studies*, 25(5): 201-23.
- Wallensteen, P. (2010), “Strategic Peacebuilding: Concepts and Challenges”, içinde D. Philpott ve G. Powers (der.), *Strategies of Peace: Transforming Conflict in a Violent World*, (New York: Oxford University Press), ss. 45-64.
- Yılmaz, H. (2007) “Turkish identity on the road to the EU: basic elements of French and German Oppositional discourses”, *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 9(3): 293-305.
- Zielonka, J. (2013) “Europe's new civilizing missions: the EU's normative power discourse”, *Journal of Political Ideologies*, 18(1): 35-55.